
EL PAPER DEL GOVERN
ESPANYOL EN LA CONSTRUCCIÓ DEL
DISCURS PÚBLIC

El cas de l'11M i el 17A

Júlia Gomila Cardona

Narcís Iglésias

Comunicació Cultural

Facultat de Lletres de la Universitat de Girona

19 de Juliol de 2019

Resum

Aquest treball pretén analitzar, des d'una perspectiva crítica, el discurs elaborat per l'estat espanyol entorn el terrorisme jihadista. A partir de la comparació de dos atemptats, l'11M i el 17A, es busca estudiar el missatge que intenta construir i difondre el govern davant episodis com els esmentats.

En aquest sentit, serà essencial establir una clara cronologia dels fets i de les diferents declaracions i accions que es porten a terme durant els dies posteriors. A partir d'aquí, es podrà analitzar com, finalment, ha influït el discurs del Partit Popular en la concepció social del terrorisme en l'àmbit espanyol.

Analitzar detingudament què es diu, de quina manera i, sobretot, en quin context, ens permet observar la força real de les paraules i com aquestes impacten en el subconscient dels receptors dels missatges. Els termes, les metàfores o les expressions que utilitzem quotidianament, amaguen altres significats que condicionen greument la imatge i l'opinió que adquirim davant els fets.

Paraules clau: Atemptat, 11M, 17A, discurs, Partit Popular, opinió pública.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	3
2. INFORMACIÓ DE CONTEXT	5
2.1. Context social, econòmic i polític:	5
2.1.1. Entorn de l'11M	5
2.1.2. Entorn del 17A	7
2.2. Els atemptats	8
2.2.1. L'11M	8
2.2.2. El 17A	12
3. EL PES DE LA COMUNICACIÓ	15
3.1. Les primeres declaracions públiques	15
3.1.1. Sobre l'11M	15
3.1.2. Sobre el 17A	19
3.2. Els discursos dels presidents	21
3.2.1. L'estructuració	21
3.2.2. L'estil i el to	23
3.3. Estratègies discursives	25
3.3.1. Una guerra que hem de combatre	25
3.3.2. Nosaltres i els altres	26
3.3.3. El pare protector	29
4. CONCLUSIONS	30
4.1. La manca d'informació	30
4.2. El paper de l'Estat	31
4.3. L'impacte en l'opinió pública	34
5. BIBLIOGRAFIA	37
6. ANNEXOS	38

1. INTRODUCCIÓ

L'11M és i serà recordat com l'atac de terrorisme islàmic més sagnant que s'ha viscut a Espanya. Les conseqüències van ser devastadores i un dels aspectes que més va danyar l'ànima de milions de persones va ser la idea de sentir-se enganyats per part del govern que els representava. Aquest va cometre errors difícils de perdonar negant la vertadera autoria dels atemptats i culpant, sense proves, a l'organització terrorista ETA. Sent plenament coneixedor de la situació que s'estava vivint, va voler amagar veritats que saltaven a la vista i que, tan aviat van sortir a la llum, van provocar que la societat espanyola es rebel·lés.

La ironia de la vida va fer que, tretze anys després, fos el mateix partit polític qui veuria el seu mandat novament tacat pel terrorisme. I és que també es trobava al front del govern el Partit Popular en el moment en què es van produir els atemptats de Barcelona i Cambrils. Les dimensions de l'atac no es poden comparar, ni tampoc el discurs i les accions que decideix emprendre el govern davant els diferents episodis que es van vivint al llarg dels dies posteriors als atemptats.

Precisament, de les seves diferències, del pas del temps o de la falta d'informació, neix la necessitat de pensar críticament entorn a diverses qüestions. Quines estratègies discursives s'observen en els discursos dels principals membres del govern espanyol? Com ha evolucionat el seu missatge i, sobretot, quines conseqüències ha tingut en la nostra societat? El Partit Popular va saber aprendre dels errors del passat a l'hora d'elaborar un nou discurs després del 17A? Aquestes són algunes de les moltes preguntes que em plantejo inicialment.

El present treball pretén analitzar l'evolució del discurs del Partit Popular enfront del terror a partir de la contraposició d'aquests dos horribles episodis i, també, de quina manera aquest ha impactat en la societat. Coneixent la gran quantitat d'incongruències que envolten ambdós fets i sabent que, a partir del que s'ha fet públic, només es pot fer una lectura parcial, he intentat reconstruir una clara cronologia de les diferents actuacions i compareixences públiques del govern espanyol. He volgut destacar especialment què i de quina manera es va transmetre.

Sóc conscient que gran part del que s'exposa en aquestes línies és susceptible a debat i que són molts els diferents experts que han tractat la qüestió i que han aportat punts de vista molt diversos i, fins i tot, contradictoris. Entorn una tragèdia com la viscuda, és difícil reflexionar de manera crítica, ja que resten encara moltes ferides obertes. Aquest és el principal repte amb el qual es troba qui vol estudiar i analitzar la qüestió intentant allunyar-se dels discursos sensacionalistes i basant-se en les dades objectives que s'han fet públiques.

2. INFORMACIÓ DE CONTEXT

2.1. Context social, econòmic i polític:

Els dos atemptats que es posen en contraposició es veuen separats per més de tretze anys. Un període de temps suficient per valorar els diferents canvis que s'han produït, tant en l'àmbit polític, com econòmic i social. És evident que el context que es viu en un determinat moment condiciona allò que es pensa, el que es diu i també el que es fa. Per això, és essencial situar i analitzar els atemptats dins d'un moment concret de la nostra història.

2.1.1. Entorn de l'11M

No hi ha cap dubte que, una de les coses que més afectava Espanya al voltant de l'any 2004 era el terrorisme. L'amenaça fins al moment, no era un afer exterior, sinó una lluita que s'encabia dins les nostres fronteres. El govern espanyol el combatia fortament. Durant les dècades posteriors a la transició, es va castigar molt severament qualsevol indicatiu que pogués evidenciar una amenaça.

L'organització terrorista ETA començava a debilitar-se i avui sabem que estava passant pels seus darrers anys de vida. Tanmateix, en aquell moment, la por a patir un nou atemptat era latent. ETA havia traspasat línies que es consideraven infranquejables. Després d'haver viscut un atemptat com el de l'Hipercor a Barcelona, en què per primera vegada s'havien atacat a civils, ja es veia capaç de qualsevol cosa.

Quan es van produir els atemptats de l'11M, feia quatre anys que José María Aznar havia arribat al poder. Ningú no ho hauria dit, però aquell que fins pocs anys abans era un desconegut, s'havia aconseguit fer amb la presidència del govern espanyol. Tal com argumenta G. Palomo (2006), el disseny de la campanya d'Aznar va ser molt simple i va consistir a llançar a la població tres clars missatges. El nou govern prometia l'austeritat davant el malbaratament dels governs socialistes, assegurava ser eficaç i complir amb el que prometia.

Una de les coses que més s'ha criticat i estudiat del mandat de José María Aznar, i que té un paper essencial per entendre la concepció d'aquest atemptat, és la relació que va establir amb Estats Units i, sobretot, amb George Bush. En diferents reivindicacions de l'atemptat, els responsables van assegurar que aquest era un dels motius pels quals atemptar contra Espanya. Com argumenta F. Reinares (2014), fins i tot, la cèl·lula local va arribar a assegurar que s'havia atemptat tres dies abans per tal de causar un efecte en el resultat de les eleccions. Aviat es va saber que els preparatius de l'atemptat ja s'havien iniciat molts mesos abans de conèixer la data en què se celebrarien les eleccions, per la qual cosa, és impossible que l'atemptat s'orquestrés per causar tal efecte. Tanmateix, tal com explica F. Reinares (2014), no hi ha dubte que, posteriorment, Al Qaeda es va voler aprofitar de la situació fent tals insinuacions.

Fos com fos, és evident que la implicació del govern espanyol en la Guerra d'Iraq va ser molt criticada, tant per l'oposició com per alguns dels companys i votants del PP. Cal recordar que, durant el 2003, el mateix president del govern va comparèixer en una entrevista d'un conegut canal televisiu i va afirmar amb contundència: "Jo els diria a tots els espanyols que em mirin als ulls i que em creguin; a Iraq hi ha armes de destrucció massiva". Aquest fou el principal argument que, tant José María Aznar com Tony Blair, van fer servir per justificar, davant els seus respectius països, el seu suport a Estats Units en la Guerra d'Iraq. Passat un temps, es va poder comprovar que això no era cert i que la invasió per enderrocar a Sadam Hussein es devia a interessos geoestratègics i econòmics. Quan la veritat va sortir a la llum, l'any 2007, va tornar a aparèixer el que ja era expresident assegurant que tres anys abans ell estava plenament convençut de l'existència d'aquest armament.

La gran incògnita que ens ha restat per resoldre fins el dia d'avui és si realment Aznar coneixia o no la veritat. Sigui com sigui, en el moment dels fets no tenia altra opció que negar l'evidència. Tal com assegura I. Sánchez-Cuenca (2016), si es feia públic que l'atemptat havia estat obra d'ETA, el PP podia guanyar les eleccions. En canvi, s'havia estat un atemptat islamista, l'opinió pública culpava al PP pel seu suport a Estats Units.

2.1.2. Entorn del 17A

Als voltants de l'any 2017, i també actualment, l'amenaça terrorista a Espanya sí que és un afer exterior. Durant aquests darrers anys, el terrorisme amenaça greument els països occidentals i cada any es cobra noves víctimes. Des de l'any 2015, a Espanya ens trobem en el nivell 4 en l'escala de perill per terrorisme. Va ser com a conseqüència de l'11M que aquests nivells es van implementar al país, a partir de l'any 2005. Evidentment, des de la data, i especialment durant els darrers anys, han augmentat molt les mesures de seguretat i els protocols d'actuació.

Per tant, des del 2015, vivim en un nivell alt d'amenaça terrorista i això es fa palès en moltes decisions i en els canvis socials que estem patint. D'entre aquests, cal destacar, a escala europea, l'auge de l'extrema dreta. Que hagin arribat al poder polítics com Marine Le Pen, Nigel Farage, Sebastian Kurz o Donald Trump, només fa que evidenciar un canvi substancial en la nostra societat.

Tal com esmenta W. Laqueur (2003) els mitjans de comunicació han contribuït, en gran manera, a fer créixer diferents figures d'extrema dreta. La seva ferma opinió en afers d'immigració i les seves dures mesures han estat els principals motius pels quals els seus discursos han calat fons en una part de la societat, la qual té el poder suficient per determinar el futur de qualsevol país.

Centrant-nos en el context espanyol i en els conflictes interns que l'any 2017 formaven part de l'espectre polític, cal destacar especialment la situació de Catalunya. La dificultat que ha demostrat el govern espanyol a l'hora de gestionar un possible referèndum ha determinat greument en l'opinió pública arreu del nostre país. De fet, en el moment en què es produïren els atemptats, faltaven poc menys de dos mesos pel fatídic 1 d'octubre.

Per tant, els dies que envolten els atemptats de Barcelona i Cambrils, probablement representen un dels moments de major tensió política que s'ha viscut entre Catalunya i Espanya durant els últims anys. En aquest sentit, el fet que els atemptats del 17 d'agost es produïssin precisament a Catalunya, cobra especial rellevància. El discurs que va adoptar el

govern espanyol durant els dies posteriors a la tragèdia, es veu clarament influït per la situació política que s'estava vivint.

2.2. Els atemptats

Els dos atemptats que han estat objecte d'estudi en el present treball representen els dos únics atacs de terrorisme jihadista que s'han produït a Espanya durant aquest darrer segle. Amb anterioritat a la data, només s'ha identificat un sol atemptat també reivindicat per un grup de la Jihad. Es va produir l'any 1985 al restaurant "El Descanso", de Madrid. Aquest va acabar amb la vida de 18 persones i més de 100 van resultar ferides. Les víctimes mortals eren totes espanyoles, tot i que es tractava d'un restaurant sovint freqüentat per militars dels Estats Units i l'atac sembla que anava dirigit a ells.

Els tres atemptats jihadistes representen, doncs, els únics que s'han viscut a Espanya al llarg de tota la història. És evident que cadascun d'aquests es pot analitzar des de diversos angles i es trobaran punts en comú i també aspectes clarament diferenciadors. Tanmateix, el que es va produir ara fa més de 30 anys a Madrid se situa en un context completament diferent dels dos més recents.

Aquests dos últims anaven destinats directament a Espanya i pretenien causar efecte contra la població civil del nostre estat. En cert sentit, el pes i la responsabilitat que han hagut d'adquirir els nostres governants i la població local és immensament major que en l'anterior.

2.2.1. L'11M

L'11 de març de 2004 es produïa l'atac terrorista més gran que s'ha viscut a Espanya fins el dia d'avui. En el moment dels fets, pel que fa al nombre de víctimes, tampoc no havia succeït res semblant en tot Europa. Tal com argumenta J. Dezcàllar (2016), l'única excepció es remuntava al desembre de 1988, quan el vol 103 de Pan Am va esclatar al poble de Lockerbie (Escòcia), després de patir un atemptat provocat pels serveis secrets de Gadafi.

Com qualsevol altre matí, aquell 11 de març, l'Estació d'Atocha estava plena de civils a punt de començar una nova jornada laboral. Entre les 7:34 i les 7:37, van estavellar un total de 10 bombes en quatre trens de rodalia de la línia d'Alcalá de Henares i que arribaven a l'Estació d'Atocha. El terrible i sagnant atac va acabar amb la vida de 191 persones i va provocar 1.841 ferits.

Poc després que es produïssin els fets, diferents fonts que provenien del govern espanyol, van declarar públicament l'aparent sospita que els atemptats havien estat obra de l'organització terrorista ETA. Tal com explica J. Dezcállar (2016), existien diversos indicis que podien sustentar aquesta teoria, però, en cap cas, eren una raó prou sòlida com per a fer tals declaracions. Sobretot, tenint en compte que les proves no havien estat contrastades i que, posteriorment, algunes es veurien desacreditades.

Diferents veus i alguns mitjans ja ho havien anticipat hores abans, però no va ser fins dissabte 13 de març que el Ministre d'Interior, Ángel Acebes, argumentés, en una compareixença pública, que “no es descarta la col·laboració entre bandes terroristes”. Aquella mateixa nit, ja no es podia negar l'evidència. Tal com es pot consultar en la publicació del Ministeri d'Interior “11-M: Toda la verdad, en tiempo real”, el mateix Ministre va haver de tornar a sortir en públic per informar de la detenció de tres ciutadans de nacionalitat marroquina, dos de nacionalitat índia i dos més de nacionalitat espanyola per la seva vinculació en la venda i la falsificació del telèfon mòbil que havia aparegut el dia anterior, juntament amb explosius i un detonador.

Durant la matinada del diumenge 14 de març, el Ministre va haver de tornar a informar de la cinta gravada pels mateixos autors de l'atemptat i que s'havia trobat hores abans en una paperera de la M-30. Ja no existia cap dubte de la vertadera autoria. Tanmateix, aquella mateixa nit, Televisió Espanyola va substituir la pel·lícula que tenia previst emetre, *Shakespeare Enamorat*, per *Assassinat en febrer*, que narra l'assassinat del polític Fernando Buesa i el seu escolta a mans d'ETA.

Efectivament, l'autoria dels atemptats va ser reconeguda per la Jihad a través de diferents canals fins a un total de quatre vegades durant aquells dies. Dos d'aquests comunicats van ser atribuïts a les Brigades d'Al Qaeda d'Abu Hafs al Masri i els altres dos van ser divulgats per la cèl·lula local de l'11M. La primera reivindicació d'Al Qaeda va arribar el mateix 11 de març, al voltant de les 20.30 de la tarda, a través d'un correu electrònic enviat a la seu del diari londinenc en llengua àrab *Al Qods al Arabi*. El text, que segons el director del CNI, estava ple de generalitats, errors i repeticions, va fer qüestionar la seva autenticitat. Per això, la cèl·lula local no va tardar a reaccionar. Dos dies després algú va deixar, en una paperera propera a la mesquita de la M-30, una cinta de vídeo.

El tercer comunicat va arribar després de les eleccions al mateix diari londinenc que havia rebut el primer. Tornava a estar signat per les Brigades d'Abu Hafs al Masri. Aquest text feia una referència explícita als resultats de les eleccions. Deia: "Hem donat al poble espanyol a elegir entre guerra i pau i ha elegit pau votant pel partit que ha estat en contra de l'aliança nord-americana en la seva guerra contra l'Islam. Per tant, la direcció ha decidit suspendre totes les operacions en sòl espanyol (...) fins a comprovar el rumb del nou govern que va prometre la retirada de les tropes". Aquesta afirmació de possible treva no va agradar a la cèl·lula local, la qual va reaccionar amb un quart comunicat. Es tractava d'un text manuscrit enviat per fax al diari ABC el 3 d'abril i signat per Abu Dujan al-Afghani. Es demanaven certes condicions que el govern havia de complir per aconseguir realment una treva. El més preocupant, però, va ser que afirmaven que havien col·locat unes noves bombes en les vies d'AVE a l'altura de Toledo.

Les investigacions seguien el seu curs i aquella mateixa nit del 3 d'abril, gràcies al seguiment de les targetes de prepagament dels mòbils que havien estat trobats, diferents investigadors del Cos Nacional de Policia van aconseguir arribar al pis de Leganés, on es trobaven part dels fugits. Mentre els policies buidaven la zona de possibles curiosos, cap a les nou del vespre, els terroristes es van immolar fent explotar una bomba. Els set terroristes que es trobaven a l'immoble, juntament amb un agent de policia, van resultar morts.

Tal com explica l'especialista en terrorisme F. Reinares (2014), la cèl·lula estava formada per tres components clarament diferenciats. Per una banda, es trobaven els membres d'Al Qaeda

(Serhane *el Tunecino*, Amer Azizi, Said Berraj i Jamal Zougam), liderats per Abu Dahdah. Per una altra, els que pertanyien al Grup Islàmic Combatent Marroquí (Mohamed Belhadj, Mohamed el *Egipcio* i Allekema Lamari). Per últim, alguns altres delinqüents comuns.

La cèl·lula terrorista estava conformada per almenys 25 integrants, segons F. Reinares (2014). Tots estaven en llibertat en el moment dels fets, encara que un d'ells, Lamari, estava en cerca i captura. Tots eren homes i, a excepció de tres, tenien entre 21 i 30 anys quan es van produir els atemptats. El 25% d'ells tenia algun familiar dins la mateixa cèl·lula. Per tant, la majoria es coneixien entre ells abans i, qui no es coneixia amb anterioritat, havia entaulat amistat en llocs de culte o coincidint en alguna feina. Per tant, el cercle era tancat i relativament reduït.

Segons F. Reinares (2014), el procés de formació d'aquesta xarxa es va iniciar dos anys abans dels atemptats de Madrid, durant el mes de març de 2002. Els mesos posteriors a l'11M, es va especular molt sobre el grup. Es va atribuir el lideratge a figures com Youssef Belhadj, Rabei Osman El Sayed o Ben Abdelmajid Fkhet, conegut com "El Tunecino". Tanmateix, segons Reinares, és evident que fou Amer Azizi qui va liderar-lo. Aquest autor es basa en diferents fonts policials per justificar la seva teoria.

Azizi havia arribat a Espanya a finals dels vuitanta o inicis dels noranta. S'havia radicalitzat en el jihadisme i havia estat incorporat a la cèl·lula d'Al Qaeda en el nostre país. Gran part d'aquesta, va ser desmantellada entre 2001 i 2002 en el curs de l'Operació Dàtil, que va desenvolupar la Unitat Central d'Informació Exterior del Cos Nacional de Policia. Azizi no va ser detingut en aquesta ocasió perquè en el moment dels fets es trobava a Iran, ocupant-se del tràfic de jihadistes cap a Afganistan. Segons F. Reinares (2014), va ser Amer Azizi qui va decidir atemptar contra Espanya, mogut per la venjança produïda pel transcurs de l'Operació Dàtil. Havia perdut la cèl·lula a la qual pertanyia i, tot i que en aquest moment Azizi no era membre de la matriu d'Al Qaeda, va aconseguir que part d'aquesta recolzés el seu pla. En gran part, un dels motius pels quals acceptar era per la involucració del govern espanyol en la Guerra d'Iraq.

2.2.2. El 17A

Des que es van produir els atemptats, no deixen de sortir noves notícies a la llum, que demostren que, amb anterioritat a l'atemptat, el punt de mira dels cossos i forces de seguretat d'arreu del món ja estava sobre Catalunya i sobre els atacants. De moment, no s'ha pogut arribar a saber si realment s'haguessin pogut augmentar les mesures de seguretat per tal d'evitar que passés una tragèdia com la que va tenir lloc dia 17 d'agost de 2017.

Fos com fos, diferents operacions antiterroristes i les seves posteriors detencions, ja havien demostrat que a Catalunya s'estava teixint una comunitat amb els suficients mitjans per poder atemptar. Diferents mitjans també havien alertat públicament l'amenaça¹. Per si això no fos suficient, cal recordar que l'any 2015 l'Estat Islàmic va difondre un vídeo en què la Sagrada Família, juntament amb altres emblemàtics monuments, era assenyalada com un possible blanc.

Eren gairebé les cinc de la tarda del 17 d'agost quan una furgoneta Fiat Talento es va precipitar per la Rambla de Barcelona. Com és habitual a aquelles hores del dia, el passeig estava molt transitat. Turistes, residents i treballadors s'aplegaven en la zona quan es va produir l'horrible matança. Tal com es va indicar a través del canal 324², la furgoneta va arribar a transcórrer uns 600 metres zigzaguejant i emportant-se a tot aquell que es trobava en el recorregut. En total, l'atemptat va acabar amb la vida de 13 persones i 131 van resultar ferides.

Després dels fets, segons van informar diferents mitjans, entre els quals *La Vanguardia*³, el conductor de la furgoneta va sortir corrents en direcció al Mercat de la Boqueria, on es va perdre entre la multitud i el caos. Inicialment, la policia va creure que es tractava de Moussa Oukabir, qui posteriorment va ser identificat com un dels cinc terroristes que van ser abatuts a Cambrils. Poc després es va descobrir que el responsable dels atemptats i per tant qui conduïa la furgoneta en el moment dels fets era Younes Abouyaaqoub.

---

¹ *L'Ara*, 30/07/2016

² Notícies del CCMA, 17/08/2017

³ *La Vanguardia*, 21/08/2017

Els minuts i les hores posteriors a l'atemptat van ser moments de pànic, desordre i incertesa. Les xarxes socials i els mitjans de comunicació es van omplir de falses informacions i macabres fotografies. No s'acabava de confirmar el nombre exacte de víctimes i també es parlava de la possibilitat que un atacant hagués fugit i es trobés atrinxerat en un bar de la zona. Fins i tot, es va arribar a creure que Pau Pérez, l'home que havia aparegut assassinat a l'interior del seu cotxe, era el responsable d'haver atropellat un mosso d'esquadra.

Després de causar l'atemptat, sembla que Abouyaaqoub, per tal de passar desapercebut entre la multitud, va sortir de la furgoneta amb unes ulleres de sol. Quan va haver travessat la Boqueria, va sortir per la part del darrere i es va endinsar al Raval. Va arribar fins a Zona Universitària on, presumptament, es va creuar amb Pau Pérez Villán, a qui va apunyalar per tal d'aconseguir agafar el seu cotxe i sortir de la zona.

Un parell d'hores després que es produïssin els atemptats, un Ford Focus de color blanc es va saltar un control policial a l'Avinguda Diagonal. Atropellant a un mosso d'esquadra, va aconseguir esquivar els trets de la resta de policies i va avançar uns tres quilòmetres, després dels quals va decidir seguir a peu. Abouyaaqoub havia aconseguit escapar de la policia. Durant els dies posteriors, se'n va perdre la pista, però dia 21 d'agost va ser abatut per la policia a Subirats, després que una veïna donés la veu d'alarma.

La mateixa matinada, cinc homes van intentar perpetrar un altre atac semblant al que s'havia produït hores abans. Segons el diari *El País*⁴, pujats en un Audi A3, van irrompre enmig del Passeig Marítim de Cambrils cap a la una de la matinada. En veure un control dels Mossos d'Esquadra, van decidir accelerar, provocant un xoc contra el control. Durant els instants posteriors, van atropellar diversos vianants que es trobaven a la zona. Entre elles, una dona que va morir després de ser traslladada a l'hospital.

Després de bolcar el vehicle, els atacants van sortir carregats del que aparentment semblaven explosius enganxats al pit i diverses armes. En aquell moment, els Mossos d'Esquadra van començar a disparar contra ells. En el que es va acabar convertint en un autèntic tiroteig, van

---

⁴ *El País*, 18/08/2017

morir, a mans d'un sol agent, quatre dels cinc homes. L'altre va aconseguir sortir corrents, però va ser abatut per una patrulla de paisà uns cinquanta metres més enllà.

Els cinc responsables de l'acte, formaven part dels que, presumptament, van ser els vuit responsables de la preparació i execució dels atemptats. És sabut que hi va haver altres implicats i que alguns d'aquests han estat detinguts, però no es va fer pública la seva identitat. Tal com va fer públic a través d'*Europa Press*⁵, els terroristes morts a Cambrils van ser Houssaine Abouyaaqoub (germà de Younes), Moussa Oukabir, Said Aalla i els germans Omar i Mohammed Hychami. Aquests últims eren cosins dels germans Abouyaaqoub. Per tant, es pot concloure que, excepte Moussa Oukabir i l'imà de Ripoll, els altres membres tenien almenys un familiar dins la mateixa cèl·lula.

En resum, sis dels vuit atacants van morir abatuts en mans de la policia i els Mossos d'Esquadra durant els dies posteriors a l'atemptat. Els dos restants, que eren Abdelbali Es Satty i Youseff Allaa, segons diferents fonts i tal com va fer públic *El Periódico*⁶, havien mort un dia abans en l'explosió d'Alcanar. Sembla que l'atemptat que s'estava preparant per al dia posterior, pretenia portar-se a terme mitjançant l'explosió de diferents bombones de butà i altres tipus d'explosius que havien estat fabricats manualment durant els mesos anteriors. Segons fonts policials, l'accident de dia 16 va obligar a canviar els plans als terroristes, els quals van decidir, precipitadament, atemptar mitjançant l'atropellament.

---

⁵ *Europa Press*, 18/08/2017

⁶ *El Periódico*, 24/08/2017

3. EL PES DE LA COMUNICACIÓ

3.1. Les primeres declaracions públiques

Durant les hores posteriors als dos atemptats, com és evident, apareixen multitud de figures públiques fent diverses declaracions o aportacions sobre els fets. Aquestes són determinants per entendre de quina manera es transmet a la població el que ha succeït i, sobretot, com es conforma l'opinió pública entorn els fets. En aquest sentit, no només s'ha de tenir en compte el missatge, sinó sobretot de quina manera és transmès. És a partir d'aquí que es poden treure conclusions més profundes i sinceres.

Tenint en compte que el present treball pretén analitzar el discurs del govern espanyol enfront el terror a partir de la contraposició dels dos fets, aquest apartat centra la seva atenció en les principals declaracions públiques de membres del PP durant les vint-i-quatre hores posteriors als atemptats.

3.1.1. Sobre l'11M

Pràcticament una hora i mitja després que es produïssin els atemptats, el primer a reaccionar va ser José Luís Rodríguez Zapatero, qui en una declaració a la cadena de ràdio SER, assegurava: "Una reflexió claríssima: ETA ha intentado intervenir en la campaña (...). Yo pediría a todos los ciudadanos que el domingo, como reacción a ETA hubiera una masiva participación en las urnas"(...). En el moment d'aquesta declaració, Aznar encara no havia contactat amb ell per posar-lo al corrent de la situació. Va ser gairebé a les 10 del matí, quan el president del govern va trucar al líder de l'oposició per informar-lo. Segons el document elaborat pel Ministeri de l'Interior, "*11-M: Toda la verdad en tiempo real*", "no aborden la qüestió de l'autoria, que ambdós donen per sabuda".

En aquestes primeres hores del matí, la declaració institucional del Lendakari Juan José Ibarretxe, atribuint també l'autoria a ETA, va ser determinant. El seu discurs, centrat en l'organització terrorista, i les seves constants reiteracions, van fer creure a molts que realment

era ETA la responsable dels fets. Si el líder del País Basc era capaç de sortir públicament entonant un discurs clarament incriminatori, devia ser perquè realment tenia la certesa que era ETA qui havia atemptat.

El discurs del Ministre de Treball i Afers Socials, Eduardo Zaplana, al voltant de les 9.30 del matí, va ser la primera compareixença pública per part d'algun membre del govern espanyol. Zaplana ja va anticipar, sense cap titubeig i amb contundència, que els atemptats eren obra d'ETA. Sobre les 11:00, la declaració de la Ministra d'Afers Exteriors, Ana Palacio, també va anar en la mateixa línia que l'anterior. Va arribar a dir que: "Este atentado de hoy creo que hay que relacionarlo con la situación de ETA que está acorralada y que como los animales acorralados se vuelve más demencial si cabe que en otras circunstancias, y las distintas actuaciones de las fuerzas y cuerpos de seguridad del estados, que venían teniendo un nivel de eficacia verdaderamente digno de satisfacción".

A les onze del matí, el Ministre d'Interior va fer la seva primera compareixença des de l'Estació d'Atocha. L'objectiu de la seva intervenció era, bàsicament, informar que s'havien iniciat les investigacions. Va assegurar que: "Les iremos dando a lo largo del día toda la información según vayamos teniéndola de manera rigurosa, de manera seria, pero ahora hay que dejar trabajar a los servicios de seguridad y de emergencia, a las fuerzas y cuerpos de seguridad, que realicen su trabajo y a todos la mayor calma y serenidad posible y comprendo muy bien la indignación pero confiemos en nuestro estado de derecho, que será capaz de derrotar a los terroristas".

El candidat pel PP a les eleccions generals de dia 14 de març, va realitzar la seva declaració institucional a les dotze d'aquell migdia. En el seu discurs, Mariano Rajoy no va fer al·lusió explícita a ETA i va assegurar: "Están desafiando a todos los españoles; y los españoles no vamos a ceder. No van a doblegarnos. No van a conseguir nada. No van a quedar sin castigo. Puedo asegurarles que España acabará con esta lacra asesina del terrorismo".

No va ser fins a la una i mitja del migdia, quan Ángel Acebes va tornar a comparèixer, aquesta vegada al Palau de la Moncloa. Vestit de dol, sobre un fons taronja i amb la bandera espanyola al costat dret de les seves espatlles, va començar el seu discurs fent al·lusió a les

declaracions d'Arnaldo Otegui. El portaveu del grup parlamentari Sozialista Abertzaleak havia assegurat hores abans que ETA no havia tingut cap relació amb l'atemptat i que sospitava que aquest hagués pogut ser provocat per l'estat islàmic. Les seves afirmacions van causar tal indignació que el primer que va argumentar el Ministre va ser: "En estos momentos, las fuerzas y cuerpos de seguridad y el Ministerio del Interior no tienen ninguna duda de que este atentado es de la banda terrorista ETA y también estamos asistiendo a un proceso de intoxicación que ha iniciado el señor Otegui de manera miserable para desviar la atención". Després d'aquestes consideracions, ja es va referir directament als familiars de les víctimes, a qui va donar el seu condol.

En la seva primera intervenció pública, Acebes va fer un breu balanç de la situació. De fet, va expressar: "En primer lugar quiero, como Ministro del Interior y español, mostrar mi solidaridad con las familias de las víctimas, pero tengo el deber de trasladarles la información de la que dispongo en este momento". El seu discurs va ser clar i concís. Els seus gestos, enèrgics i fermes, pretenien evidenciar la seva autoritat, però el Ministre va mostrar la seva indeterminació en el moment de parlar de l'autoria dels atemptats. La seva veu es tallava i dubtava mentre deia: "Nadie ha reivindicado el atentado... ETA no siempre reivindica los atentados y nunca lo hace, en cualquier caso, inmediatamente.

Entre la declaració d'Acebes i d'Aznar, el Ministre de Justícia, José María Michavil, també va comparèixer, seguint la mateixa línia argumental que la resta dels seus companys de partit. Ell va afegir: "Es una masacre que ETA ha intentado en varias ocasiones. Esta vez no se ha podido impedir. Afortunadamente las fuerzas y cuerpos de seguridad del estado impidieron que ETA hiciera una masacre igual que ésta hace tan solo una semana, cuando se detuvo en Cuenca un comando. El día 24 de diciembre, el día de navidad, ETA intentó lo mismo en la estación de Chamartín pretendiendo volar entera la estación de Chamartín, y hoy desgraciadamente ETA ha conseguido lo que quería, que era en el momento de su máxima debilidad hacerse oír con el mayor daño y el mayor dolor posible".

Així doncs, la compareixença del president del govern va tenir lloc a les dues i quaranta minuts d'aquell 11 de març, set hores després que es produïssin els atemptats, al Palau de la Moncloa. La disposició dels diferents elements que conformen l'escena on el president

exposa el seu discurs és la mateixa que una hora abans, quan Acebes també apareixia per primera ocasió. De fet, un discurs sembla la continuació de l'altre. Acebes havia d'exposar el succeït i quantificar la magnitud de la tragèdia a través d'un discurs desproveït d'emoció o on hi hagués espai per expressar el dol. En canvi, Aznar es pren la llicència de parlar apel·lant als sentiments. Quan entra a la sala, plena de periodistes, camina fins arribar a l'altell. Quan té tot disposat per iniciar el discurs, respira fons, es posa les ulleres i comença a parlar. Cal destacar el to emotiu que prenen les seves paraules i la seva mirada penetrant, sobretot a l'inici del seu discurs, quan es dirigeix a les víctimes i els seus familiars.

Al llarg del discurs, retornarà en diverses ocasions a les víctimes i, a diferència dels seus companys de partit, no atribuirà a ningú en concret l'autoria de l'atemptat, encara que parli dels atacants. A les preguntes d'un periodista, contesta: "Si tuviese, si tuviésemos, una certeza, pues yo le trasladaría con mucho gusto esta certeza, porque nada me gustaría más, nada me gustaría más como presidente del gobierno, que decir: ¡Los asesinos son estos! Nada me gustaría más, y ponerlos a disposición de la justicia. Cuando lo podamos decir, lo diremos, pero creo que mi exposición ha sido suficientemente clara y lo suficientemente expresiva".

Durant la resta de la tarda, cap membre del govern espanyol no va tornar a fer cap declaració institucional, a excepció de Cristóbal Montoro, Ministre d'Hisenda, qui va destacar: "Ha habido un avance claro en la lucha contra el terrorismo y ese avance claro es lo que hace que en definitiva esta banda asesina". Per altra banda, la Ministra d'Afers Exteriors va enviar un telegrama exposant als ambaixadors d'Espanya la informació disponible sobre els atemptats i la hipòtesi d'autoria que es coneixia en aquell moment.

A les vuit de la nit, més de nou hores després que un individu informés de la troballa d'una furgoneta sospitosa, el president del govern va telefonar al secretari general del PSOE i als directors dels principals diaris per advertir-los de l'aparició de la furgoneta i la cinta en àrab que es trobava a l'interior. També els informa, segons el document *II-M: Toda la verdad en tiempo real*, que ha donat ordres d'obrir una segona línia d'investigació relacionada amb el terrorisme islàmic, encara que manté l'autoria d'ETA com a principal hipòtesi.

Uns deu minuts després d'aquestes trucades, el Ministre d'Interior va tornar a comparèixer al Palau de la Moncloa, informant de les noves. Aquesta seria la darrera declaració per part del govern durant les primeres vint-i-quatre hores després dels atemptats. En la seva intervenció va assegurar: "La principal línea de investigación sigue siendo ETA. (...) Y después de analizar los restos es dinamita y, por tanto, la habitual de la organización terrorista ETA. (...) Se ha localizado una furgoneta en Alcalá de Henares(...) Esto ha hecho que acabe de dar instrucciones a la Fuerzas y Cuerpos de Seguridad para que no descarten ninguna línea de investigación. Insisto, la prioridad es ETA (...).

3.1.2. Sobre el 17A

La primera autoritat, tant a nivell català com espanyol, en aparèixer davant el públic va ser Mariano Rajoy. La seva intervenció es va dur a terme mitjançant una piulada a Twitter. El missatge era molt clar: Prioritzar l'atenció mèdica als afectats i mostrar el seu suport i col·laboració amb els serveis d'emergència i les diferents administracions. En cap moment va mencionar directament a Catalunya o Barcelona en la redacció del missatge, sinó que es dirigia únicament a "Les Rambles".

Pel que fa la primera conferència de premsa oficial, va ser convocada pel conseller d'Interior, Joaquim Forn al voltant de les 19.00h, després de reunir-se amb l'alcalde accidental de Barcelona, Janet Sanz (a causa de l'absència d'Ada Colau), el segon tinent d'alcalde, Jaume Collboni, en el Centre de Coordinació operativa de Catalunya (Cecat) i els caps dels serveis policials.

En la declaració, Forn va anunciar que s'havia creat un gabinet de crisi antiterrorista. Va donar un missatge de tranquil·litat i va recomanar seguir al màxim els consells dels serveis d'emergència. Seguidament, va parlar de l'habilitació d'un nou número telefònic d'emergència vinculat al 012, per tal d'aportar informació rellevant sobre el cas. També va aprofitar per anunciar l'anul·lació i la suspensió de les activitats lúdiques de les festes de la Mercè i finalment va anunciar el nombre de víctimes mortals confirmades. Va concloure els dos minuts d'entrevista dient que, de moment, no hi havia hagut detinguts.

Dues hores més tard, exactament a les 21.09, va aparèixer el President de la Generalitat, Carles Puigdemont, en una segona roda de premsa més extensa, juntament amb Ada Colau i Oriol Junqueres. En el discurs va fer especial èmfasi a la ciutat de Barcelona i a la seva gent. Va descriure als catalans com a gent de pau i amb les portes obertes al món. De fet, al donar gràcies als serveis d'emergència i la col·laboració ciutadana, va parlar en tot moment d'Estat, però no va utilitzar en cap moment la paraula Espanya.

Durant aquella tarda i nit, diversos membres del govern català van seguir compareixent públicament per informar dels diferents avenços en la investigació i per donar el seu suport a les víctimes i condemnar el terrorisme. Sobta d'aquestes primeres hores el silenci mostrat per part del govern espanyol, perquè no va ser fins a les 00.22 hores que el president del govern espanyol no va fer la seva primera intervenció pública. Mariano Rajoy, igual que la vicepresidenta del govern, Soraya Sáenz de Santamaría, i el Ministre d'Interior, Juan Ignacio Zoido, s'havien traslladat a Barcelona durant aquella tarda.

En aquesta primera intervenció, Rajoy va decretar el dol oficial i va traslladar als ciutadans el seu missatge de condemna als terroristes i de suport a les víctimes. En el seu discurs, es poden trobar moltes similituds amb el que va pronunciar José María Aznar durant l'11 de març, sobretot pel que fa a la forma i estructuració del text. El president va fer especial menció al fet que el terrorisme és un fenomen global i va citar diferents ciutats que s'han vist recentment assolades per un atac semblant al que es va produir a Catalunya.

No va ser fins el dia després, a les dues i mitja de la tarda, que Carles Puigdemont i Mariano Rajoy van comparèixer en una roda de premsa junts. El primer a parlar va ser Rajoy i va centrar el seu discurs en la investigació i en la manera en què s'implicarien les diferents forces i cossos de seguretat de l'estat. També va destacar que era important deixar de banda qualsevol tipus de conflicte polític. Després de la seva intervenció, va cedir la paraula al President de la Generalitat de Catalunya.

3.2. Els discursos dels presidents

El primer discurs institucional del president del govern és un dels moments més esperats, en relació amb la comunicació d'un atemptat. A més de la nova informació i les dades referents a l'atac que ens puguin aportar, normalment, aquesta primera compareixença ens permet esbrinar quina lectura han fet els nostres governants i, per tant, quin ha estat l'impacte i les magnituds de l'atac. També ens permet estar al corrent de quina serà la línia d'actuació que se seguirà a partir del moment. En definitiva, per a molts, representa el moment d'aferrar-nos a les paraules, de valorar la responsabilitat dels nostres governants en un moment en què esperem respostes i una explicació que justifiqui tal barbàrie.

3.2.1. L'estructuració

Els discursos d'Aznar i Rajoy tenen elements que els diferencien clarament, però també mantenen moltes similituds. Una d'elles és la seva estructuració. Tot i que el parlament d'Aznar dura tres minuts més que el de Rajoy i, per tant, cadascun prioritza o obvia segons quins termes o consideracions, ambdós segueixen una mateixa línia argumental i reflexionen entorn les mateixes qüestions.

Val a dir que els dos dediquen les seves primeres paraules a les víctimes, al dolor i al record. Seguidament, encara que de manera continuada i sense canviar bruscament de tema, introdueixen i donen gràcies pels serveis i la col·laboració ciutadana. Destaquen els cossos i forces de seguretat de l'estat, els serveis d'atenció sanitària, les autoritats o membres del govern, els mateixos ciutadans que han anat a donar sang, etcètera.

Posteriorment, cada discurs es desenvolupa a través d'una disposició diferent però ambdós acaben reflexionant entorn els mateixos temes. Decreten oficialment el dol i esmenten les mostres de solidaritat i les condolències rebudes d'altres països i de destacades autoritats. Aznar, en aquest punt, també parla de la investigació que ha estat iniciada i del restabliment dels serveis habituals. Sembla que, inconscientment, vulgui donar a entendre que, una vegada

hem viscut la tragèdia, hem d'intentar tractar de tornar a la normalitat de la manera més ràpida possible.

Un altre aspecte sobre el qual els dos reflexionen és sobre l'autoria dels atemptats. Cap dels dos no acusen a ningú en concret i es refereixen als atacants anomenant-los simplement "terroristes" o "banda terrorista", però més enllà del que diuen, en els discursos hi ha diversos elements que fan pensar que sí s'estan referint a un grup en concret. Els dos parlen d'aquests com una força activa que opera sense cap mena de justificació i que s'ha de combatre. En el cas d'Aznar, ell assegura que el conjunt d'Espanya podrà vèncer el terrorisme. Diu: "Lograremos acabar con la banda terrorista con la fuerza del estado de derecho y con la unidad de todos los españoles". En canvi, Rajoy argumenta que la lluita és global: "Hoy la lucha contra el terrorismo es la principal prioridad de las sociedades libres y abiertas como la nuestra. Es una amenaza global y la respuesta tiene que ser global".

És a dir, el primer justifica que el conflicte s'ha d'encabir dins les fronteres espanyoles, mentre que el segon fa referència constantment al fet que el fenomen del terrorisme és un conflicte que afecta molts altres territoris. Pels exemples que ofereix, podem entendre que parla principalment en l'àmbit europeu. Diu: "(...) la ciudad de Barcelona, hoy golpeada por el terrorismo yihadista como antes lo fueron otras ciudades en todo el mundo. Los vecinos de lugares como Madrid, París, Niza, Bruselas, Berlín o Londres han experimentado el mismo dolor y la misma incertidumbre que hoy sufren los barceloneses".

En definitiva, el fet que es produeixi aquesta distinció entre una lluita interior i una d'exterior, pot anticipar a qui s'atribueix l'autoria dels atemptats, encara que en cap moment se citi directament. Una de les preguntes que podria sorgir d'aquesta reflexió és: Per què alguns dels altres membres del govern sí que parlen directament de l'autoria, però, en canvi, cap dels dos presidents no decideix fer cap menció? Pot ser que la immediatesa del moment en què pronuncien els dos discursos no els permetés assegurar res, ja que les investigacions tot just s'acabaven d'iniciar. Sabien que una precipitada i falsa acusació els podia perjudicar greument.

El fet no és gaire transcendent en el cas del 17A perquè des del principi es va sospitar d'un possible atac jihadista, acusació que posteriorment es va poder demostrar. Tanmateix, cobra especial rellevància a l'11M perquè José María Aznar, fins una hora abans de la seva compareixença, ja havia trucat als principals mitjans de comunicació del país per informar de la situació i, segons van desvelar diverses fonts, en aquest moment el president ja va assegurar que la responsable de l'atemptat era l'organització ETA. Llavors, si inicialment ja estava tan convençut d'aquesta línia d'investigació, per què no en va fer cap menció en la seva primera roda de premsa? Ni tan sols en va parlar quan un periodista li va demanar directament.

Finalment, un altre dels elements destacables és el fet que ambdós dediquen gran part dels seus discursos a reflexionar entorn allò que som (o que, segons ells, hauríem de ser). Parlen de l'Espanya unida, dels nostres valors i el nostre model de vida. Evidencien que hem d'estar units per combatre el terrorisme. Rajoy diu: "(...) estamos sobretodo unidos en la voluntad firme de vencer a quienes quieren arrebatar nos nuestros valores y nuestro modelo de vida". Aznar també assegura que: "Estamos al lado de la Constitución. Es el pacto de la inmensa mayoría de los españoles que garantiza las libertades y los derechos de todos. Es también el gran acuerdo sobre nuestro régimen político y es la expresión de nuestra España unida y plural".

3.2.2. L'estil i el to

L'estil o el to que prenen els dos parlaments són clarament diferents. Els dos comencen d'una manera molt lírica i gairebé poètica. S'ha de destacar l'ús de certs adjectius que permeten dramatitzar el missatge, sobretot a l'inici dels discursos. Aznar diu: "El 11 de marzo ocupa ya su lugar en la historia de la infamia" o "Cientos de familias a las que el luto les ha llegado hoy sin avisar". A mesura que aquests avancen, es pot observar que aquesta voluntat de colpir al receptor disminueix, donant pas a un discurs de tipus informatiu: "El gobierno de la nación ha tomado todas las medidas a su alcance para garantizar la seguridad de los ciudadanos y para restablecer los servicios públicos afectados" o "Por supuesto, las investigaciones policiales para perseguir a los asesinos han comenzado de inmediato".

El discurs de José María Aznar destaca precisament per aquesta voluntat d'emocionar al receptor. Des que entra per la sala i respira fons, fins que pronuncia la darrera paraula, el president representa el seu paper a la perfecció. Paraules, gestos, mirades... Dolgut pels fets, sembla que parla amb la mà al cor quan es dirigeix als milions d'espectadors que esperen amb incertesa les seves paraules. És el vell truc d'apel·lar els sentiments per tal que el receptor pugui empatitzar amb el que està expressant l'emissor. No és res que vingui de nou, però, realment, Aznar desenvolupa aquesta tècnica de manera impecable.

Davant les primeres veus que debaten sobre l'autoria dels atemptats, el seu emotiu discurs és la millor resposta per tal d'intentar "salvar els mobles" i danyar el mínim possible la imatge del govern, ja que la responsabilitat d'aquest entorn la concepció dels atemptats és un dels principals contratemps amb els quals ha de fer front. Una vegada ha succeït l'atemptat només hi ha dues opcions: Fer públic que realment és l'estat islàmic qui es troba darrere l'autoria, però arriscar-se a perdre les properes eleccions, o seguir amb l'argument que ha estat ETA i posar-se al costat de les víctimes, sentint-se també ferit per la tragèdia i buscant la comprensió de tots els espanyols.

En contraposició, el discurs de Mariano Rajoy es veu desproveït de tota emoció o sensació de colpiment. Bàsicament, la situació era molt diferent i, en certa manera, el president va encarar el seu discurs entorn un fet que s'havia produït a Espanya, però en un territori no tan unit al conjunt de l'estat, pel context polític que s'estava vivint, com sí que ho estava Madrid l'any 2004. Per tant, tot i la voluntat de mostrar-se unit a la tragèdia, en el seu discurs es poden distingir diversos elements que evidencien que existeix certa distància.

A més, també torna en diverses ocasions al fet que els atemptats que en aquell moment s'acaben de viure a Barcelona, s'han viscut també en molts altres territoris durant els últims mesos. La seva intenció és evidenciar que la resposta al terrorisme jihadista ha de ser global i que els governs hem d'unir totes les nostres forces. Diu: "Hoy España, y más concretamente Barcelona, recibe el cariño y la solidaridad que en otros momentos nosotros hemos compartido con otras ciudades y con otros países golpeados por la misma barbarie terrorista".

Per últim val a dir que, a part de tot l'esmentat, un dels factors que també s'hauria de valorar detingudament és l'aptitud comunicadora de cadascun i la seva capacitat d'arribar a la societat. Encara que cap dels dos no sigui un excel·lent comunicador, probablement Aznar i Rajoy no mostren la mateixa capacitat per comunicar-se. Evidentment, això també és un aspecte que s'ha de tenir molt en compte a l'hora d'estructurar un discurs, perquè no es pot demanar la mateixa resposta a persones diferents.

3.3. Estratègies discursives

A l'hora d'analitzar les declaracions públiques dels diferents membres del govern que van intervenir les hores posteriors als atemptats, es pot observar l'ús recurrent de diverses expressions i metàfores, construccions comunament conegudes i que, probablement, a simple vista semblen completament lògiques, tenint en compte la situació que s'estava vivint. Tanmateix, analitzar-les detingudament ens permet observar quina és la força real de les paraules i de quina manera impacten en el subconscient dels receptors dels missatges.

3.3.1. Una guerra que hem de combatre

Tal com argumenten G. Lakoff i M. Johnson (1980), les metàfores ens permeten donar expressió a realitats abstractes o que no estan clarament definides en la nostra experiència amb termes d'altres realitats més concretes i que entenem amb major claredat. Per això, un concepte metafòric estructura el que fem i la manera en què entenem el que fem. El problema d'això, l'anticipen els mateixos autors: El llenguatge no sempre s'ajusta a la realitat i les metàfores només ens proporcionen una comprensió parcial del que realment és la comunicació, el temps i la discussió. Aquesta percepció parcial fa que ocultem altres aspectes d'aquests conceptes.

Agafem com a exemples per il·lustrar aquesta idea algunes de les expressions que es van fer servir en aquestes primeres declaracions. Són termes relacionats amb el camp semàntic de la guerra. “Els derrotarem”, “als terroristes se'ls venç”, “la lluita contra el terrorisme”, “batalles contra el terrorisme” o “els espanyols anem a vèncer”. Aquest tipus d'expressions, ara

atribuïdes al terrorisme, se senten habitualment en el llenguatge polític. Fins i tot, és habitual sentir-les quan es fa referència a debats o discussions verbals.

Diferents investigadors, argumenten que la solució podria ser deixar d'utilitzar aquests tipus de termes. En lloc de considerar que estem davant una guerra i que hem de lluitar, podríem dir que estem davant un greu problema i que l'hem d'intentar solucionar. Com a societat, deixar de considerar qualsevol classe de conflicte com un enfrontament bèl·lic, faria canviar per complet l'actitud que adquirim davant uns determinats fets.

En definitiva, una acció que sembla tan innocent com la d'utilitzar aquest tipus de llenguatge, pot tenir greus conseqüències en la conformació de l'opinió pública. Tal com asseguren G. Lakoff i M. Johnson (1980), les metàfores i els conceptes metonímics “estructuren, no merament el nostre llenguatge, sinó també els nostres pensaments, actituds i accions. I, com els conceptes metafòrics, els metonímics es creen en la nostra experiència”.

3.3.2. Nosaltres i els altres

Al referir-se als autors dels atemptats, observem que part dels nostres governants fan servir termes com “banda terrorista”, “terroristes”, “criminals” o “assassins”. Tal com argumenten C. Pont i J. Berrio (2015), és evident que l'ús d'aquest tipus d'adjectius contenen judicis previs. Si aquests termes fossin substituïts per: “Les persones que han portat a terme aquest atemptat” o “l'organització responsable dels atemptats”, la percepció que tindriem de la informació que se'ns ofereix seria diferent i recauria en les nostres mans la responsabilitat de fer un judici positiu o negatiu d'allò que s'exposa. Evidentment, això no significa que es pugui arribar a valorar positivament qualsevol tipus d'actuació, sinó que el fet de sentir recurrentment aquests termes, crea una predisposició concreta, una valoració prèvia que dificulta que sigui el mateix individu qui consideri com ha de procedir davant certes informacions.

Aquest fet, que a simple vista sembla tan innocent, ha estat àmpliament estudiat per diferents investigadors. Mai no hem de deixar de considerar que aquestes distincions tenen molt de pes en la construcció de l'opinió pública. N. Chomsky (2002) ha reflexionat entorn com és

encarat el terrorisme pel poder polític i les clares diferències que s'estableixen quan l'atac es produeix dins les nostres fronteres o, en canvi, té lloc en altres parts del planeta i els governs occidentals en tenen certa responsabilitat. Normalment, canvia molt la percepció dels fets, depenent de qui són els atacants i qui els atacats.

Pel que fa a afers exteriors, sovint es considera que les mesures que nosaltres, des dels països occidentals, emprenem, sempre tenen una raó de ser i que qualsevol tipus d'atac o abús de poder té total justificació. L'imperialisme dels països occidentals també ha acabat amb la vida de milions de persones arreu del planeta i sembla que el fet no és comparable. N. Chomsky (2002) assegura que durant tota la història de l'imperialisme europeu, aquest és el lema estàndard: Si els ho fem nosaltres, és antiterrorisme o una guerra justa, portem la civilització als bàrbars, o alguna cosa per l'estil. En canvi, si ho fem en els seus propis països a un nivell molt pitjor, no és terrorisme.

Realment, durant tota la història, hem considerat que els països occidentals es trobaven per sobre de la resta de països del món i que tenien dret a decidir sobre aquests. Mai no ens hem qüestionat l'autonomia o el dret a decidir del qual hauria de gaudir qualsevol territori. El mal i l'assassinat massiu, encara que s'intenti justificar i, sobretot, el provoqui qui el provoqui, mai no tindrà justificació suficient. No hi ha cap guerra justa, els països occidentals no hem portat la civilització als bàrbars. Al contrari, intentant imposar les nostres idees i mirant només pel nostre benefici, hem destruït la vida, la diversitat i els costums de milions i milions de persones.

Tornant als discursos posteriors als atemptats, observem que estableixen clarament què som nosaltres i de quina manera hem d'actuar davant aquells que avui ens fan mal. Perquè no sigui cas que algú es perdi, en els primers discursos institucionals dels presidents del govern, un dels temes en el que fan especial insistència és, precisament, en la definició del que som "nosaltres" i de quina manera hem d'actuar davant aquests altres que ens ataquen. Recordar sempre el que som (o el que els nostres representants voldrien que fóssim) és un tema sobre el qual es reflexiona constantment. Per exemple, en el seu primer discurs Aznar assegura: "Estamos al lado de la Constitución". Per altra banda, Rajoy estableix: "España es un pueblo

unido en algunos valores de los que nos sentimos muy orgullosos: La democracia, la libertad y los derechos humanos”.

La metàfora de la seguretat com a contenció és també una figura recurrent en aquest tipus de discursos. L'expressió, manllevada de Lakoff (2004), es refereix al fet que, davant “els altres” els nostres governants estableixen unes dures polítiques de contenció que justifiquen anomenant-les “mesures de seguretat”. El mateix Aznar diu al seu primer discurs: “No hay negociación posible ni deseable con estos asesinos que tantas veces han sembrado la muerte por toda la geografía de España. Y que nadie se llame a engaño. Solo con firmeza podremos lograr que acaben los atentados. Una firmeza que debe estar presente tanto en la propia lucha antiterrorista como en la rotunda oposición a los objetivos finales que los terroristas pretenden alcanzar”. Evidentment, no hi ha negociació possible amb terroristes, però potser la resposta que donem globalment al terrorisme, tampoc no ha de basar-se en mantenir lluny de nosaltres a tots aquells que, per la seva procedència, ens poden semblar una amenaça. Avui dia, la por a un possible atac, fa que aquest tipus d'accions i repressions tinguin molt bona acollida en certs sectors i rebin el suport d'una gran part de la societat.

Per últim, una altra de les metàfores que es va poder sentir en diversos discursos, tant entorn de l'11M com del 17A, i que val la pena destacar, és la metàfora de la persona immoral vista com un animal. L'expressió fa referència al fet que, totes aquelles persones que no actuen de la manera que “nosaltres” (com a comunitat) considerem moralment correcta, les identifiquem amb conceptes relacionats amb el món animal. Per exemple, sovint sentim el mateix terme “animal” o “bèstia”, fent referència a algú que actua seguint una lògica que no entenem o que no encaixa en els valors i models que compartim com a societat. Precisament, el fet d'utilitzar aquest tipus de consideracions pretén, al cap i a la fi, establir, de nou, una clara distinció entre el que som nosaltres i el que són totes aquelles persones que no ens representen, perquè considerar-les també persones, les situaria a la mateixa altura que nosaltres i, inconscientment, sentim la necessitat de diferenciar-nos. Fer servir conceptes que normalment associem als animals, també fa evident la nostra incomprensió davant fets que s'escapen a la nostra lògica.

3.3.3. El pare protector

Tal com estableix George Lakoff (2004), hi ha dos models de pare de família: El del pare estricte i el del pare nodridor. Aquests dos models, també s'apliquen a la idea que tenim d'una nació, representant les dues ideologies contraposades. En realitat, com a humans, portem inherent la necessitat de sentir que, per sobre nostre, existeix una autoritat moral que guia els nostres passos, sobre la qual ens podem recolzar quan les coses no van bé perquè sabem que entre els seus braços trobarem la seguretat i les respostes que estem buscant.

Els governs de dretes representen el pare estricte, que considera que el món és perillós i complicat i que els nens neixen dolents per naturalesa. Per això, la feina del pare és tornar al fill bo, normalment a base de càstigs. El que impera en aquest model, és la idea de la moral de l'interès propi. És a dir, que cadascú ha de perseguir el seu propi interès i a partir d'aquí es podrà potenciar l'interès general.

En un moment de crisi econòmica o de gran amenaça terrorista, és lògic que busquem l'aixopluc d'un pare protector que ens rescati d'aquesta situació, que miri per l'interès propi, perquè ara mateix el més important és que ens pugui proporcionar cert benestar. Per això, ha de proposar mesures contundents, destinades a acabar amb totes aquelles persones que, segons el model, durant aquests anys de bonança s'han tornat dependents de la societat. Necessitem un govern estricte, perquè el món és un lloc perillós, perquè existeixen persones dolentes i perquè tenim la responsabilitat d'establir els càstigs pertinents.

Observem que aquesta idea és present en la majoria dels discursos dels membres del govern espanyol perquè, precisament, el que pretén ser el Partit Popular en un moment com el que es viu, és representar el pare protector que orienta i condueix el ramat que es troba desconcertat. Sobretot en el cas del 17A, observem que l'actitud que adquireix Mariano Rajoy és bàsicament aquesta. Esmenta en diverses ocasions que ha vingut a Barcelona, que just quan se n'ha assabentat dels atemptats, ha decidit venir a Barcelona i oferir la seva ajuda i els recursos del govern espanyol, per tal d'ajudar a restablir la normalitat a Catalunya.

4. CONCLUSIONS

4.1. La manca d'informació

Com ja anticipava a la introducció, un dels majors reptes amb què es troba aquell qui vol estudiar i analitzar qualsevol qüestió referent als atemptats és amb la manca d'informació o amb la manca d'informació de qualitat. És cert que sobre l'atemptat de Madrid s'ha investigat, estudiat i reflexionat molt, però no ha succeït el mateix en relació als atemptats de Catalunya. Com també ja he esmentat anteriorment, les dimensions dels atacs no són comparables i el pas del temps també pot haver contribuït a permetre que diverses informacions hagin pogut sortir a la llum.

Per diverses circumstàncies, l'atemptat de Catalunya no va tenir l'impacte mediàtic que sí va tenir l'atemptat de Madrid. Al meu parer, això determina gran part de l'interès social. És a dir, la producció periodística o de textos d'assaig, és correlativa a l'interès que demostra la societat sobre el tema en qüestió. Partint d'aquesta idea, evidentment sortiran noves informacions a la llum, però no es podrà comparar el grau de profunditat de l'estudi. Això també sobta, tenint en compte la facilitat d'accedir a la informació que tenim avui dia i que sense cap dubte no teníem l'any 2004.

Tanmateix, val a dir que, comptar amb major informació sobre l'11M, no significa que tot allò que s'hagi dit pugui ser interpretat com una veritat universal. Diferents especialistes han treballat la qüestió de manera impecable i existeixen produccions de vertadera qualitat, però també circulen altres veus que han adquirit molta autoritat i que pregonen o es fan valer d'argumentacions que no tenen cap tipus de justificació.

El principal problema és que la majoria de veus que han tractat la qüestió provenen del nostre propi estat i mantenen una relació molt estreta amb la política. S'han comès molts errors i hi ha qui ha intentat amagar-los sota la catifa. Encara que no en tots els casos sigui així, qualsevol de les persones que avui escrivim o mostrem públicament la nostra opinió, ens veiem condicionades pel context que ens envolta. Aquesta és una realitat que no podem

negar. És molt difícil tractar de ser imparcial entorn un tema que ens ha afectat personalment per la proximitat i gravetat dels atemptats.

4.2. El paper de l'Estat

No hi ha cap dubte que el context que ha envoltat els dos atemptats ha condicionat el discurs dels nostres governants. Fossin o no conscients de l'impacte que podien arribar a tenir les seves paraules, la manera en què han afrontat aquests terribles episodis ha condicionat molt la lectura que en podem fer com a societat.

Mariano Rajoy va representar precisament un clar model de pare protector després dels atemptats de Barcelona i Cambrils. Quan se'n va assabentar del que havia succeït, es va desplaçar ràpidament a Catalunya i així ho va recalcar en diverses ocasions durant el seu primer discurs institucional. Per què havia d'esmentar que es trobava a Catalunya? I, en cas que sí que fos necessari esmentar-ho, per què reiterar-ho? José María Aznar, en el seu primer discurs, no va esmentar en cap moment on es trobava. Es dona per suposat que era a Madrid, ja que apareix al Palau de la Moncloa, però en el seu missatge no hi ha intenció d'evidenciar-ho, bàsicament perquè no és necessari. D'haver-se trobat en qualsevol altre lloc que els receptors no haguéssim pogut identificar, tampoc no haguéssim sentit la necessitat de saber on era.

Llavors, per Rajoy sí que era important fer especial menció del seu desplaçament perquè la societat pogués entendre que el govern espanyol havia anat al rescat dels catalans, de la mateixa manera que aniria un pare a veure el seu fill quan sabés que aquest havia patit algun dany. En realitat, volia donar a entendre que, en els moments més difícils, el govern espanyol no abandona Catalunya i que, si les autoritats catalanes no se'n surten, nosaltres ja ens hi posarem en compliment de les nostres obligacions. Finalment, el que ha estat greument qüestionat és si realment el govern espanyol va acabar adoptant aquesta postura que inicialment anunciava.

En definitiva, és evident que la proximitat de l'1 d'octubre va condicionar molt el discurs del que llavors era el president del govern. En els fets, es pot observar clarament una elaborada estratègia electoral i la intenció del govern espanyol d'aprofitar la tragèdia per intentar seguir combatint en contra de l'independentisme.

L'endemà dels atemptats, van comparèixer en una roda de premsa Mariano Rajoy i Carles Puigdemont junts. En teoria, la idea era demostrar la unitat d'Espanya, fer públic que el govern espanyol mostrava el seu suport a Catalunya davant la terrible tragèdia que acabava de passar. Les forces i cossos de seguretat de l'Estat van unir forces amb els Mossos d'Esquadra i junts van poder restablir la normalitat. La imatge idíl·lica de dos governs que deixen a un costat les seves diferències per afrontar junts l'adversitat, era només una il·lusió. Els discursos estan plens d'al·lusions a la situació de tensió política que es vivia. És evident que els fets es van traslladar ràpidament a l'àmbit polític.

També sorprèn, per sobre de tot l'esmentat, el silenci per part dels membres del govern espanyol. Durant els dies posteriors al 17 d'agost, multitud de figures de l'àmbit polític català, mostren les seves condolences a través de diferents canals i mitjans de comunicació. No succeeix el mateix en el cas del govern espanyol, ni tan sols demostren el seu suport a través de la facilitació de mitjans per restablir l'ordre i avançar en la investigació. Aquest darrer aspecte ha generat molta polèmica. Sembla que, una vegada ja van mostrar el seu suport a Catalunya, l'afer va deixar de ser estatal per convertir-se en un conflicte completament extern. Això no vol dir que no hi hagi cap tipus de manifestació o acció entorn els atemptats, però en comparació amb el de Madrid es pot apreciar que són clarament menors. També són pocs els diferents comunicats i informacions facilitades pel govern espanyol o pel Ministeri de l'Interior.

Les justificacions a aquest canvi de comportament poden ser diverses. Potser, el govern, veient que havia d'encaixar un segon atac terrorista, va decidir optar pel silenci per tal d'evitar una nova equivocació. Sobretot tenint en compte el context polític que es vivia a Catalunya, era evident que la seva actuació estaria en el punt de mira de milions d'espanyols. També podria ser que hagués considerat que l'atac no era competència del govern central, sinó que devia ser la Generalitat de Catalunya qui es fes responsable de la situació. Fins i tot,

és probable que la diferència també vingués establerta pel fet que ara el govern del Partit Popular no veia tacat el seu mandat de la mateixa manera que en l'11M.

Fos com fos, és evident que el govern espanyol va voler aprofitar la situació per demostrar públicament que Catalunya no té els mitjans suficients per actuar com una força política i un país independent. Evidentment, el seu discurs va ser de total concòrdia i en cap moment no es va tractar el conflicte de la independència de manera directa, bàsicament perquè no podia ser d'una altra manera. Davant dels terribles fets i pait encara el dol, entonar un altre tipus de discurs hauria estat una falta terrible de consideració i ningú no ho hagués passat per alt, sobretot perquè aquell dia, a molts ens va venir a la memòria el record d'aquell 11 de març de 2004. Alguna cosa havien de demostrar haver après els nostres governants, i era a no ensopegar dues vegades amb la mateixa pedra.

Per altra banda, l'11 de març s'ha de situar en un context completament diferent de l'esmentat anteriorment, encara que l'actitud de pare estricte i autoritari que va mostrar el govern espanyol sigui la mateixa. Com és sabut, i ja ha estat esmentat amb anterioritat, el Partit Popular va voler amagar veritats que saltaven a la vista i que, evidentment, van acabar per descobrir-se, més aviat que tard. Sospitès o no en un principi de la possible autoria d'ETA, és evident que va descobrir l'autoria del terrorisme islàmic molt abans del que va voler fer creure. El fet és que, una vegada ja s'havien produït els atemptats només hi havia dues opcions. Argumentar estar plenament convençuts de l'autoria d'ETA, fos o no demostrable la seva implicació, o assumir que s'estaven portant a terme diferents línies d'investigació que conduïen a una possible implicació de l'estat islàmic.

La primera opció, representava una oportunitat de guanyar les eleccions. Només s'havia d'endarrerir el que era inevitable un parell de dies més. De fet, potser d'haver-ho aconseguit, avui dia no es coneixerien moltes de les coses que es van anar fent públiques aquells dies. La segona opció, implicava contar la veritat i, per tant, probablement perdre l'oportunitat de seguir governant. A més, també es veuria molt desacreditada la gestió que el Partit Popular havia desenvolupat durant quatre anys. Pot ser, una bona estratègia, observant els fets des de la distància, hauria estat ser completament transparent, demanar disculpes i esperar l'aixopluc de crítiques. Evidentment, aquesta opció els hauria allunyat del seu objectiu, però almenys no

hagués evidenciat el seu engany, ni hagués generat el grau de desconfiança que posteriorment es va desencadenar.

Una altra de les qüestions sobre les quals és important reflexionar en relació a l'actuació del govern durant les hores prèvies a l'atemptat de l'11M és el fet que no cancel·lessin les eleccions. Això també evidencia moltes coses. Si les intencions del govern espanyol haguessin estat transparents i honestes, les eleccions haurien estat ajornades, així com va ser cancel·lada la campanya electoral. No fer-ho, demostra el cruel propòsit d'aprofitar els fets de tal manera que poguessin causar un impacte en el resultat de les eleccions. Finalment, s'ha de dir que l'impacte hi va ser, però no de la manera en què se suposa que s'esperava.

Costa d'entendre que tres dies després, els ciutadans acudissin a les urnes plenament convençuts del seu vot i sense veure's influenciats per l'experiència traumàtica que acabaven de passar. Probablement, aquest sigui un dels motius pels quals es va decidir acabar amb qualsevol acte de campanya, però per què no es va poder mostrar la mateixa consideració davant les eleccions?

4.3. L'impacte en l'opinió pública

Com ha estat demostrat en diferents apartats anteriors, la lectura que hem fet, com a societat, dels dos atemptats, s'ha vist molt influïda per tot allò que ens han anat transmetent, tant els mitjans de comunicació com els nostres governants. El lligam entre aquests dos agents és evident i el tractament de la informació ha estat totalment partidista. L'ús de determinades paraules no és una acció que s'hagi de passar per alt. Tal com s'ha tractat de demostrar al llarg d'aquest treball, les expressions o metàfores que fem servir quotidianament contribueixen a la percepció que tenim dels fets i poden arribar a influir en les nostres accions.

Per això, no només hem de saber identificar tots aquells termes que amaguen altres significats, sinó que també hem de ser conscients del que poden arribar a implicar. Al cap i a la fi, les expressions o metàfores són simples construccions socials i l'expressió més clara de

com interpretem el món (o l'actualitat), segons la teoria cognitivista en què m'he basat. Com a tals, a vegades porten a prejudicis, consideracions o tòpics que provoquen un gran mal a la nostra societat. Evidentment, s'han d'erradicar i la base del canvi es troba en la informació, la conscienciació i la voluntat per deixar d'utilitzar-los.

Els exemples que es poden extreure d'aquest estudi, demostren l'esmentat. Sobretot la manera agressiva en què es parla dels fets i dels responsables, és especialment destacable. Molts missatges inciten clarament a l'odi i l'ús de diversos termes en relació a les persones que van participar en l'atac demostra una clara intenció de deshumanització. En especial, tots aquells termes relacionats amb parlar dels responsables com si fossin animals o éssers que no són com nosaltres. Evidentment, davant els fets, això és una reacció totalment natural. Tanmateix, que els nostres governants facin un ús desmesurat d'aquest tipus de recursos, al meu parer, és per tal de fer créixer en la societat la ràbia i la sensació d'alienació enfront dels altres. En definitiva, tot es redueix a intentar accentuar què representen "els altres" davant un "nosaltres".

No hi ha cap dubte que no és necessari parlar públicament des d'aquesta agressivitat perquè el fet està minvant a tot un col·lectiu que, ja de per si, es troba en risc d'exclusió social. No cal ni explicar de quina manera influeix això en la població que prové d'altres països, especialment de les zones més orientals, com tampoc cal explicar quina relació s'estableix entre el fet que, a mesura que augmenta la immigració, també augmenten els governs de dretes i les respostes a les demandes d'igualtat es tornen més dures i contundents.

En realitat, pels governs més extrems, el populisme i la constant incitació a la violència són els seus principals aliats. Són tot allò que sustenten els seus discursos i les seves principals argumentacions. Malauradament, també són el que els ha permès arribar a adquirir la força política que han aconseguit i això, en una societat democràtica, lliure i oberta al progrés, és quelcom que no s'hauria ni d'imaginar que es podria arribar a produir.

En definitiva, el canvi comença per un mateix i és molt important que en siguem conscients. El primer pas és saber identificar i deixar d'utilitzar totes aquelles expressions o termes a través dels quals construïm missatges capaços de fomentar concepcions errònies. Sembla

fàcil, però no ho és. Jo mateixa, al llarg d'aquest treball, he fet servir sovint expressions i metàfores que desmunten per complet la meva exposició i en sóc molt conscient. El principal problema és que, a vegades, ni tan sols existeixen altres expressions equivalents que ens permetin la substitució.

Tot plegat, m'ha permès experimentar fins a quin punt han arrelat aquests tipus de conceptes en la societat. La conclusió que n'he pogut extreure és que, si ni tan sols una persona que intenta fer una anàlisi objectiva, i sobretot exhaustiva de la qüestió, és capaç de deslligar-se d'aquestes concepcions prèvies, que ho faci tota una societat no serà feina fàcil. Així i tot, està clar que no és impossible i que hem de trobar el camí a seguir.

Una vegada som conscients del nostre canvi, el següent pas és exigir el mateix a tots aquells que ens representen. Al cap i a la fi, està en les nostres mans saber distingir entre allò que som i allò que volem arribar a ser. També està en les nostres mans mostrar la nostra disconformitat davant tot allò que no ens representa. Només així es podran assentar les bases sobre les quals construir un futur pròsper, basat en la igualtat i en el dret de totes les persones.

5. BIBLIOGRAFIA

Chomsky, N. (2004). *Poder y terror: Reflexiones posteriores al 11/09/2001*. Argentina: Del Nuevo Extremo.

Dezcallar, J. (2015). *Valió la pena: Una vida entre diplomáticos y espías*. Barcelona: Península.

Laborda, X. (2012). *Lágrimas de cocodrilo: Análisis del discurso político*. Barcelona: UOC.

Lakoff, G. (2017). *No pienses en un elefante: Lenguaje y debate político*. Madrid: Península.

Lakoff, G. i Johnson, M. (2017). *Metáforas de la vida cotidiana*. Madrid: Cátedra.

Laqueur, W. (2003). *La Guerra sin fin: El terrorismo en el siglo XXI*. Barcelona: Destino.

Partal, V. i Otamendi, M. (2004). *11-M, el periodisme en crisi*. Barcelona: Ara Llibres.

Piquer, A. (2016). *L'argumentació: Teoria i pràctica*. Alzira: Bromera.

Pont, C. i Bérrio, J. (2015). *Comunicació i opinió pública: Política, periodisme i ciutadans*. Barcelona: UOC.

Reinares, F. (2014). *¡Matadlos!: Quién estuvo detrás del 11-M y por qué se atentó en España*. Barcelona: Galaxia Gutenberg.

Reinares, F., García-Calvo, C. i Vicente, Á. (2019). *Yihadismo y yihadistas en España: Quince años después del 11-M*. Madrid: Real Instituto Elcano.

Sánchez, I. (2016). *La desfachatez intelectual: Escritores e intelectuales ante la política* (4a ed.). Madrid: Los libros de la Catarata.

6. ANNEXOS

TRANSCRIPCIÓ DE LA DECLARACIÓ D'AZNAR 11/03/2004, Palau de la Moncloa.

Informatius Antena 3:

Recuperat de: <https://www.youtube.com/watch?v=oEzN9nHOsG4>

Buenas tardes a todos. El 11 de marzo de 2004, ocupa ya su lugar en la historia de la infamia. Esta mañana, en Madrid, los terroristas han hecho explotar varias bombas colocadas en trenes de cercanías que circulaban llenas de ciudadanos. En este momento de tristeza tan honda, mis primeras palabras son para las víctimas de estos incalificables atentados. Son ya más de un centenar de personas muertas y muchos más heridos. Cientos de familias a las que el luto les ha llegado hoy sin avisar. Miles que están viviendo horas de inquietud y incertidumbre. Quiero decirles que siento como propia su terrible angustia. Quiero que sepan que en estas horas de dolor y de firmeza democrática, el gobierno de la nación está con todas ellas, como lo está la inmensa mayoría de los españoles. Y sé bien que hoy las palabras no bastan para consolar su dolor. Estamos y vamos a estar con todas ellas, para todo lo que necesiten. Hoy y siempre. Y no olvidaremos lo que ha pasado.

Estamos viviendo horas difíciles, pero también hemos tenido ocasión de apreciar como personas anónimas han ofrecido lo mejor de si mismas. La respuesta ciudadana está siendo excepcional. La colaboración espontánea para auxiliar a las víctimas, para trasladar heridos o para donar sangre, ha sido digna del máximo reconocimiento. En nombre del gobierno quiero expresar mi máxima gratitud a todas esas personas. Igualmente quiero agradecer su trabajo anegado a los miembros de los servicios de emergencia sanitaria, del cuerpo de bomberos, de la policía municipal y fuerzas y cuerpos de seguridad, así como las autoridades judiciales, locales, autonómicas y del gobierno, por su eficacia y por su sentido de la responsabilidad y del deber.

El gobierno de la nación ha tomado todas las medidas a su alcance para garantizar la seguridad de los ciudadanos y para restablecer los servicios públicos afectados. En colaboración con las instituciones de Madrid, se ha puesto en marcha el mecanismo de

evacuación de heridos y de atención a las víctimas y a sus familiares. Por supuesto, las investigaciones policiales para perseguir a los asesinos han comenzado de inmediato. He informado a su majestad el rey, he hablado con los líderes de los principales partidos políticos, así como con representantes de diferentes instituciones.

Se han decretado tres días de luto oficial como expresión pública del dolor que hoy compartimos todos los españoles de bien. He recibido muestras de solidaridad y de dolor de numerosos gobernantes de países aliados y amigos. En nombre del pueblo español, he agradecido esos testimonios y he recalcado la importancia de una lucha internacional firmemente determinada a derrotar el terrorismo.

Los terroristas han querido provocar todo el daño posible. Se trata de un asesinato masivo que, como todo ataque terrorista, carece de cualquier justificación. Pero el terrorismo no es ciego. Han matado a muchas personas por el mero hecho de ser españoles. Todos sabemos que este asesinato masivo no es la primera vez que se intenta. Las fuerzas y cuerpos de seguridad han impedido varias veces que viviéramos esta tragedia. Hoy quiero expresar el más sólido respaldo del gobierno a todos sus componentes y a los mandos de la lucha antiterrorista. Gracias a su espléndida tarea, los terroristas tienen su capacidad operativa más debilitada que nunca. Su instinto asesino y su voluntad de someter a España sus dictados permanecen, sin embargo, trágicamente activos.

Les derrotaremos, no tenga nadie ninguna duda. Lograremos acabar con la banda terrorista con la fuerza del estado de derecho y con la unidad de todos los españoles. Acabaremos con ellos con leyes fuertes, con unas fuerzas de seguridad y con unos tribunales de justicia firmemente respaldados y decididamente resueltos a aplicar la ley. Los criminales que hoy han causado tantos muertos serán detenidos, serán juzgados y condenados por tribunales que solo están sometidos al imperio de la ley. Cumplirán íntegramente sus condenas y no tendrán otro horizonte que el de ver amanecer todos los días en los muros de prisión.

Estamos del lado de las víctimas. Es a ellas a quienes hay que respaldar y a quienes debemos dar voto. La familias de quienes hoy han sido asesinados contarán siempre con el apoyo y la ayuda del gobierno y las instituciones. Tendrán también el cariño de la inmensa mayoría de los españoles. Ninguna institución, ningún grupo social, puede regatearles el reconocimiento y el respeto que merecerán siempre.

Estamos del lado de la constitución. Es el pacto de la inmensa mayoría de los españoles que garantiza las libertades y los derechos de todos. Es también el gran acuerdo sobre nuestro

régimen político y es la expresión de nuestra España unida y plural. No vamos a cambiar de régimen ni porqué los terroristas maten, ni para que dejen de matar. Por eso les digo a todos los españoles que no debemos aspirar a nada que no sea la completa derrota del terrorismo, la derrota completa y total. Su rendición sin condiciones de ninguna clase. No hay negociación posible ni deseable con estos asesinos que tantas veces han sembrado la muerte por toda la geografía de España. Y que nadie se llame a engaño. Solo con firmeza podremos lograr que acaben los atentados. Una firmeza que debe estar presente tanto en la propia lucha antiterrorista como en la rotunda oposición a los objetivos finales que los terroristas pretenden alcanzar.

Para defender estas causas, el gobierno pide a los españoles que se manifiesten en las calles de toda España. Bajo el lema: "Con las víctimas, con la constitución y por la derrota del terrorismo", han sido convocadas manifestaciones en todas las ciudades españolas mañana viernes a las siete de la tarde. Deseo que esas manifestaciones sean tan abrumadoras como el dolor que sentís hoy, tan cívicas como el patriotismo que nos hace sentirnos solidarios con todos aquellos que sufren las consecuencias de la acción del terrorismo. Somos una gran nación, somos una gran nación cuya soberanía reside en todos los españoles. Quien decide es el pueblo español y nunca permitiremos, no vamos a permitir nunca que una minoría de fanáticos nos imponga nuestras decisiones sobre nuestro futuro nacional. Muchas gracias a todos por su atención y muy buenas tardes.

TRANSCRIPCIÓN DE LA DECLARACIÓN DE RAJOY 17/08/2017, Barcelona.

Informatius TVE:

Recuperat de: <http://www.rtve.es/alacarta/videos/noticias-24-horas/24h-rdp-rajoy/4170198>

/

Señoras y señores, muy buenas noches. Muchas gracias por su asistencia a esta hora. Quiero que mis primeras palabras esta noche en Barcelona sean de duelo, de recuerdo y de solidaridad para las víctimas de este atentado y para sus familiares y sus amigos. Ellos son, en este momento, nuestra primera prioridad.

Quiero expresar también la solidaridad de toda España con la ciudad de Barcelona, hoy golpeada por el terrorismo yihadista como antes lo fueron otras ciudades en todo el mundo. Los vecinos de lugares como Madrid, París, Niza, Bruselas, Berlín o Londres han experimentado el mismo dolor y la misma incertidumbre que hoy sufren los barceloneses. Y yo quiero que estas primeras palabras sean para ellos, para transmitirles el cariño, la solidaridad y la cercanía de toda España y del resto del mundo.

Como testimonio del dolor de la nación española ante el criminal atentado, el gobierno decreta luto oficial desde las 0 horas del día 18 de agosto 2017 hasta las 24 horas del día 20 de agosto, durante las cuales, la bandera nacional ondeará a media hasta en todos los edificios públicos y buques de la armada. Hoy España, y más concretamente Barcelona, recibe el cariño y la solidaridad que en otros momentos nosotros hemos compartido con otras ciudades y con otros países golpeados por la misma barbarie terrorista. Y quiero decir, también, que no solo estamos unidos en el duelo; estamos sobretodo unidos en la voluntad firme de vencer a quienes quieren arrebatar nos nuestros valores y nuestro modelo de vida.

Por eso, he querido venir a Barcelona en cuanto he podido, para reunirme con las fuerzas y cuerpos de seguridad del estado y mostrarles mi apoyo en su colaboración intensa y eficaz con los Mossos d'Esquadra y la Guardia Urbana a la hora de hacer frente a este salvaje atentado terrorista. Es importante también, que en un día tan duro y tan triste como hoy, todos los cuerpos de seguridad y nuestros servicios de inteligencia, protección civil, emergencias y, en definitiva, todos quienes velan por nuestra seguridad, sepan que cuentan con el apoyo cerrado del gobierno y del conjunto de los españoles. Es cierto que hoy sufrimos el dolor de un golpe terrible, pero no es menos cierto que la labor abnegada de estos hombres y mujeres

durante tantos años ha conseguido protegernos durante mucho tiempo y desbaratar multitud de planes criminales. Sin duda, lo seguirán haciendo en el futuro.

Lamentablemente, los españoles conocemos muy bien el dolor absurdo e irracional que causa el terrorismo. Hemos sufrido zarpazos como este en nuestra historia más reciente, pero también sabemos que a los terroristas se les vence. Se les vence con unidad institucional, con cooperación policial, con prevención, con apoyo internacional y con la firme determinación de defender los valores de nuestra civilización: La democracia, la libertad, los derechos de las personas. Y se les vence, también, con acuerdos amplios, como sucede en España, entre los partidos políticos. En próximas fechas, convocaremos el pacto antiterrorista para reafirmar nuestra unidad y trabajar todos juntos, como estamos haciendo hasta ahora, en el futuro.

Señores y señoras, esta terrible tragedia que hoy hemos vivido en Barcelona, nos hermana en el dolor con tantos otros países del mundo. Quiero expresar, también, esta noche desde aquí, mi agradecimiento a todos los mandatarios internacionales que me han llegado hacer sus mensajes de apoyo y de solidaridad. No he podido hablar con ellos, era más urgente estar siguiendo los acontecimientos, pero les agradeceré personalmente sus mensajes en los próximos días.

Quiero reiterar por último, lo que ya le he trasladado en privado al presidente Puigdemont, que cuenta con todo el apoyo del gobierno y del estado para ayudar a las víctimas y confortar a sus familias, restablecer cuanto antes la normalidad ciudadana y poner ante la justicia a los responsables de esta barbaridad. Han de saber también que toda España se conmueve con el mismo sentimiento que hoy se vive aquí en Barcelona. Hoy la lucha contra el terrorismo es la principal prioridad de las sociedades libres y abiertas como la nuestra. Es una amenaza global y la respuesta tiene que ser global. Todos quienes compartimos el mismo amor por la libertad, por la dignidad del ser humano y por una sociedad basada en la justicia y no en el temor o en el odio, somos aliados en esta causa.

Como les decía hace un momento, es cierto que estamos unidos en el dolor, pero estamos sobretudo unidos en la voluntad de acabar con esta sin razón y con esta barbarie. No olvidemos nunca que España es un pueblo unido en algunos valores de los que nos sentimos muy orgullosos: La democracia, la libertad y los derechos humanos. Hemos dado muchas batallas contra el terrorismo a lo largo de la historia y siempre las hemos ganado. En esta ocasión, también, los españoles vamos a vencer. Muchas gracias.